



HELE USA'S FORTELLING

Trollmannen fra Oz er trolig USA's mest berømte, mest sette og best likte barnefilm. Da den kom på kino i 1939 vant den 2 Oscars, og kunne fått flere hvis det ikke hadde vært for at den konkurrerte mot Tatt av vinden. Det er spesielt som TV-film at filmen har blitt en sentral del av den nord-amerikanske populærkulturen. Siden 1959 har den blitt vist årlig på TV i løpet av julen.

I alt var fem regissører involvert i produksjonen av filmen. På 30-tallet var de store filmselskapene i Hollywood organisert lik fabrikker – ”drømmefabrikker” ble de kalt. Både filmregissører og manusforfattere ble ansett som håndverkere, og kunne både lett få sparken eller flyttes over til andre filmer som selskapene satset mer på. Selskapet bak Trollmannen fra Oz het MGM – Metro-Goldwyn-Mayer Company, og var det største filmproduksjonsselskapet i USA på 30- og 40-tallet. De ansatte først Richard Thorpe som regissør av filmen. Han fikk jobbe i noen uker, og spilte inn en del materiale som aldri ble med i den ferdige versjonen. Studioet var misfornøyd med ham, og lot en av de mest anerkjente Hollywoodregissørene, George Cukor, ta styringen over filmen en kort stund inntil de fant en arvtaker. Jobben gikk til Victor Fleming, som spilte inn mesteparten av filmen. Men helt ferdig ble han ikke, for han måtte deretter spille inn Tatt av vinden (som han for øvrig heller ikke fikk fullføre). En annen anerkjent regissør tok over, King Vidor. Han spilte inn svart-hvitt scenene i begynnelsen av filmen, og til slutt tok produsenten Mervyn LeRoy ansvaret for innspillingen av noen tilleggsscener.

Det var 14 manusforfattere som jobbet på filmen, som var basert på forfatterens L. Frank Baums bestselger av samme navn (1900) og en musikalversjon (1902) av boka. Denne musikalen var en kjempestor suksess, og ble spilt i både Chicago og på Broadway i New York før den turnerte USA rundt helt til 1911. Før 1939 hadde det i tillegg blitt spilt inn 9 filmversjoner av boka/musikalen. Det vil si at Trollmannen fra Oz hadde etablert seg som få andre fortellinger i nord-amerikanernes bevissthet selv før denne filmen kom i 1939.



Den amerikanske drømmen

Det er ikke så lett å avgjøre hvorfor fortellingen har fått denne spesielle plassen i amerikansk populærkultur. Både bok og film har blitt tolket på utallige vis. Kanskje er hovedårsaken at filmen som få andre filmer dramatiserer ”den amerikanske drømmen”?

Hovedpersonen Dorothy bor på en gård, der alle har det travelt med å arbeide og ingen har tid til å høre på henne. Dorothy forfølges nemlig av den fæle nabofruen. Hun eier nesten hele området, og nå vil hun avlive Dorothy's hund. Ingen vil eller kan hjelpe henne, og Dorothy bestemmer seg for å rømme. Underveis ombestemmer hun seg, men på vei hjem overraskes hun av en orkan, som slår henne i svime. Da begynner drømmen. I den drømmer hun om hvordan hun kan ta kontroll over sitt eget liv, vinne over motstanderne og klare det hun aller mest ønsker seg. Da er hun klar for å reise hjem igjen, og når hun våkner er hun glad for å være hjemme – og med ny selvtillit og nye krefter.

Den virkelighetsflukten som filmen kan synes å handle om, viser seg i stedet å være en slags psykologisk terapi som får Dorothy til å investere kreftene sine i virkeligheten på gården. Moralen i filmen er: ”Hvis det er noe du savner, og du ikke klarer å finne det i din egen bakgård, da har du heller aldri mistet det.” Slik bygger filmen opp under ideologien om ”den amerikanske drømmen”: Med hardt arbeid vil du overvinne alle hindringer. Lurt nok viser ikke filmen realitetene ved det harde arbeidet; tvert i mot viser den oss drømmen selv! Og det er kanskje det geniale ved den? Det gjør dessuten at filmen kan tolkes på forskjellig vis. Salman Rushdie, som har skrevet et lengre essay om filmen, mener at filmen langt fra handler om å komme hjem igjen, men at drømmen gir Dorothy krefter til å stole på seg selv og frigjøre seg fra tankene om at hun hører hjemme på den lille gården. Heller ikke dette er helt uamerikansk, siden USA er en nasjon full av personer som har reist hjemmefra.

OPPGAVER TIL FILMEN

1. Egenskaper og moral

De tre ledsagerne til Dorothy i filmen – Blikkmannen, Fugleskremslet og Løven, påstår at de mangler hjerte, hjerne og mot. Men filmen viser at de egentlig ikke mangler dette. Feilen er at de aldri har tatt disse egenskapene i bruk. Sammen med Dorothy er de hjertelige, kloke og modige – og til slutt får de også diplomer og medaljer for det på slutten av filmen.

Dette er kanskje den moralske kjernen i ”Trollmannen fra Oz”, og eksemplene fra filmen kan brukes både til samtaler om moral i klassen og til å få elevene til å skrive fortellinger om moral.

Her er et forslag til arbeidsmetode: Be elevene om å foreslå positive egenskaper som vi mennesker kan ha. Diskutér deretter hva vi kan gjøre for å vise at vi har disse egenskapene. Eksempelvis: Hva må vi gjøre for å vise at vi er snille? Diskutér også hvor mye det betyr at andre mennesker ser oss og egenskapene våre, og at de forteller oss at de ser det. At andre mennesker ser oss og bekrefter at vi er gode mennesker, er nemlig med på å forme karakteren vår. Kanskje kan dere bruke eksemplene dere har funnet fram til, til å skrive noen fortellinger om mennesker som tror de mangler gode egenskaper, men som likevel gjør gode gjerninger mot andre – og dermed oppdager nye sider ved seg selv?



2. Drømmer

Drømmen til Dorothy er en komplisert drøm. Snakk i fellesskap i klassen om hvordan filmen forteller at dette er en drøm og om hvordan mennesker og elementer fra virkeligheten til Dorothy opptrer i drømmen. Diskutér til slutt hvorfor Dorothy drømmer denne drømmen – og hva hun lærer av den.

Hvis arbeidet med drømmen til Dorothy fanger elevene, så kan klassen gjerne fordype seg i temaet ”drømmer”. Les for eksempel om Josef i 1. mosebok og hvordan han tydet drømmer (kapittel 40 og 41). Finn ut hvilken funksjon Sigmund Freud og Carl Gustav Jung mente at drømmer har i livene våre.

4. Filmens handling på 3 linjer

En avis i USA beskrev en gang filmen for moro skyld på følgende vis i tv-spaltene sine: "A young girl awakens in an alien landscape to discover she has accidentally killed a woman. She later conspires with three strangers to kill again." Hvordan ville du ha beskrevet filmen på 3 linjer?

5. Oversettelse fra engelsk

Til engelsktimen. Oversett filmens mest berømte sang, "Over the rainbow", til norsk.

"Somewhere over the rainbow, way up high
There's a land that I've heard of, once in a lullaby
Somewhere over the rainbow, skies are blue
And the dreams that you dare to dream
Really do come true
Some day I'll wish upon a star
And wake up where the clouds are far behind me
Where troubles melt like lemon drops
Away above the chimney tops
That's where you'll find me

Somewhere over the rainbow, blue birds fly
Birds fly over the rainbow
Why then, oh why, can't I?"



Fakta om filmen

Tittel: Trollmannen fra Oz.

Originaltittel: The Wizard of Oz.

Regi: Victor Fleming.

Basert på en bok av L. Frank Baum.

Produksjonsår: 1939, USA.

I hovedrollene: Judy Garland, Frank Morgan, Ray Bolger, Bert Lahr, Jack Haley, Billie Bruke og Margaret Hamilton.

Distribusjon kino: Arthaus.

Filmstudieark skrevet av: Per Terje Naalsund

Klassetrinn: 5.- 7. klasse

Fag: Norsk, Kunst og håndverk, Engelsk

Dette er et filmstudieark utgitt av FILM&KINO. For å bestille billetter til filmen ta kontakt med din nærmeste kino.